

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Рочняка Юрія Альфредовича на тему:

«ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРИ ЗАЛІЗНИЧНИХ ВОКЗАЛІВ»

представлену на здобуття наукового ступеня

доктора архітектури за спеціальністю

18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Актуальність теми. Дисертаційне дослідження присвячене розширенню наукового знання про архітектуру залізничних вокзалів. Розвиток та трансформації цього типу громадських споруд від періоду виникнення та до сьогодні відбувається неоднорідно, маємо на даний час у світі велике різноманіття споруд, об'єктів, комплексів, мультифункційних просторів, що належать до вокзального типу, тому ґрунтовне сучасне дослідження особливостей, принципів, напрямків розвитку та формування архітектури вокзалів є дуже цікавим та потрібним особливо з точки зору створення національної наукової бази пов'язаної з вокзальною тематикою.

У значній мірі об'ємно-просторовий стилістично-художній розвиток вокзалів відображає прогрес, або регресію у розвитку суспільства, країн, регіонів у певні періоди та епохи, у розвитку архітектури в цілому, тому дане дослідження є важливим для розкриття, утвердження та доповнення теоретичних підвалин формування теорії архітектури в цілому та визначення місця та ролі споруд вокзалів у цьому процесі. Особливо важливим та цікавим у дослідженні мав би бути новітній етап формування архітектури вокзалів, яка твориться на наших очах та відображає найсучасніші парадигми функціонального наповнення, художньо-стилістичні, конструктивно-технологічні прийоми, новаторські погляди архітекторів-авторів споруд.

У дисертаційній роботі хотілось би побачити еволюційний ланцюг розвитку архітектури вокзалів України та провести паралелі із світовою архітектурою споруд даного типу.

Наукова новизна і практичне значення.

У дисертаційній роботі автором проведено дослідження процесів формування архітектури залізничних вокзалів; розроблено прототипи у формуванні архітектури залізничних вокзалів та показано різновиди їхніх проявів; введено у науковий обіг дані з Центрального державного історичного архіву України (ЦДІА) у Львові стосовно історичних споруд залізничних вокзалів і станцій території Західної України.

Практичне значення дисертації полягає у можливості використання результатів дослідження для ширшого вивчення історичного надбання архітектури вокзалів України, для подальшого розвитку законодавчо-нормативної бази архітектурної діяльності, внесення представлених автором історичних вокзальних споруд у Державний реєстр нерухомих пам'яток України.

Структура дисертації. Структурно робота складається з п'яти розділів із висновками та загальних висновків, ілюстрацій та додатків. Обсяг дисертації – 495 сторінок, у тому числі 302 сторінки головного тексту, 44 сторінки списку використаних джерел на 530 позицій, 40 сторінок ілюстрацій та двох додатків.

У **Вступі** дисертації розкрито актуальність роботи, сформульовані основні вихідні положення: мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Методи, якими послуговується автор, дозволяють охарактеризувати об'єкт дослідження та визначити його предмет. Визначена наукова новизна результатів та практична значимість роботи. У подальших п'яти розділах послідовно розкрито основні дослідницькі результати.

У першому розділі «**Історіографія, джерельна база і методика дослідження**» Ю. Рочняком проведено достатньо розлогий огляд опублікованих дотепер матеріалів досліджень за тематиками історії розвитку транспорту, залізниць, районного планування, історії містобудування, охорони і реставрації архітектурних та містобудівних об'єктів, розвитку архітектури, типології вокзалів, теорії

композиції, стилістики, загальних процесів розвитку архітектури громадських будівель і споруд, загальних філософських бачень, архітектури та уявлень про категорії простору і часу, архітектуру залізничних вокзалів, історії будівництва, господарського, політичного підґрунтя та розвитку залізниць України. Також автором опрацьовано проекти залізничних станцій та вокзалів містечок та міст Західної України з Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (ЦДІА). У цьому розділі також описана методика дослідження, подано основні способи та прийомам проведення наукового пошуку.

Другий розділ **«Історичні аспекти формування архітектури залізничних вокзалів»** присвячено розлогим історичним описам появи та розвитку залізниць. Автором виокремлено етапи становлення архітектури вокзалу, як нового громадського об'єкту, визначено 6-поколінь залізничних вокзалів. У цьому розділі розглянуто особливості еволюції залізниць України, періоди їх становлення та розвитку. Підсумовано, що розвиток залізниць України відповідає тенденціям у Європі та світі. Проаналізовано типові проекти вокзалів та представлено стилістичну, формотворчу приналежність об'єктів різних часових періодів. Віднайдено народні мотиви в архітектурі будівель вокзалів на зламі XIX–XX-го ст.

У третьому розділі **«Морфологічні аспекти формування архітектури залізничних вокзалів»** визначено чинники формування архітектури залізничних вокзалів. Автором продемонстровано “прототип” архітектури залізничних вокзалів, який лежить в основі формування архітектури вокзалу. Визначено, що планувальні характеристики залізничних вокзалів змінювались впродовж усього часу будівництва, поєднуючись із територіальним укладом, залізничною станцією, поселенням та власною структурою будівлі.

Ю. Рочняк вивів у дослідженні морфологічний тип будівлі вокзалу, залізничних перонів, привокзальних площ, розкрив особливості цих складових споруди вокзалу.

Визначено у дослідженні характерні трансформації будівель та споруд залізничних вокзалів, які відбувались впродовж існування цього типу споруд. Охарактеризовано

у роботі тип привокзальних площ, типи споруд для пішохідних переміщень, типи вокзальних комплексів.

Четвертий розділ **«Художні аспекти формування архітектури залізничних вокзалів»** присвячений описам композиційних та стилістичних особливостей архітектури залізничних вокзалів. Автором визначено, що використання стилістики при проектуванні та будівництві вокзальних споруд та комплексів відповідає загальним художнім тенденціям відповідних історичних періодів. У роботі сформовано композиційно-стилістичні групи залізничних вокзалів Західної України, визначено способи локалізації вокзалів цих композиційно-стилістичних груп. У дослідженні автор послуговується визначенням архетипу архітектури залізничних вокзалів, стверджуючи, що вокзал як архетип походить від прототипів – палац, управлінський будинок, садиба. Торкається також автор у дослідженні тематики новітніх вокзалів, зазначаючи, що їх архітектурні вирішення більш споріднені із торговими комплексами та громадськими комплексами.

У П'ятому розділі **«Просторово-часові та соціокультурні аспекти формування і тенденції розвитку архітектури залізничних вокзалів»** автор розглядає поняття простору, філософські концепції, що стосуються простору та часу, категорію часу. Також представлено часові способи організації руху поїздів, особливості складання розкладу руху поїздів, геометричні схеми простору залізничного вокзалу, стереометричні властивості простору вокзалу, топологічні схеми простору залізничного вокзалу. Автор у дослідженні звертається до поняття топос, демонструє топологічну схему вокзального простору, торкається філософського поняття часу, розглядає просторово-часові взаємодії в архітектурі залізничних вокзалів.

У цьому розділі автором запропоновано напрямки та тенденції розвитку архітектури залізничних вокзалів: використання діючих вокзалів, будівництво окремих репрезентативних вокзалів оригінальних форм, широке будівництво споруд уніфікованих посадкових платформ типового характеру.

У загальних висновках сформульовано основні наукові результати поданого на рецензію дослідження.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях та авторефераті. Основний зміст та висновки дисертації були висвітлені у 32 публікаціях, з них – 22 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, які внесені до наукометричних баз даних; 11 тезах доповідей на міжнародних та українських науково-практичних конференціях.

Автореферат відповідає змісту основного тексту роботи. Співставлення змісту і тексту дисертації зі змістом автореферату демонструє їх відповідність.

До зауважень та дискусійних питань віднесено наступні положення:

1. У дисертаційній роботі набагато більше уваги приділено історичним описам та характеристикам розвитку вокзалів, аніж їх архітектурним особливостям, формотворенню вокзальних споруд, їх складових, типології, класифікації, пропозиціям розвитку історичних вокзальних споруд та комплексів.

2. У дослідженні автор згадує багато назв цікавих світових об'єктів – існуючих вокзалів, які мають унікальні особливості об'ємно-просторових та планувальних вирішень, при цьому у роботі відсутні архітектурні чи презентаційні креслення цих об'єктів, що не дає можливості читачеві зрозуміти про що йде мова. У дослідженні часто подано тільки загальні вигляди споруд, чого явно недостатньо аби розкрити архітектурні характеристики вокзалів.

3. Автором у дослідженні вжито терміни “етапи розвитку архітектури вокзалів” та “періоди розвитку архітектури вокзалів”, які стосуються еволюційних процесів вокзалів світу та України. Такий підхід надзвичайно ускладнює сприйняття матеріалу, не зрозуміло чому для позначення паралельних процесів введено різні терміни.

4. У дослідженні відсутні будь які схеми, які б розкривали типологію споруд вокзалів, їх комплексів, надзвичайно бракує для розуміння матеріалу планів споруд, об'ємно-просторових моделей, ситуаційних схем у контексті містобудівного середовища.

5. У роботі не подано жодного стилістичного, композиційного аналізу фасадів чи перетинів вокзальних споруд та їх складових, тому твердження про

особливості художнього вирішення споруд вокзалів у дисертаційному дослідженні не є переконливими.

6. Згадані автором типові проекти споруд вокзалів зовсім не представлені у роботі, що значно знижує цінність проведеного дослідження.

7. Оскільки вокзал це споруда, більшість характеристик, якої напряду залежать від особливостей розташування на території, то відсутність будь яких згадок про містобудівний аспект у розвитку цього типу громадських споруд значно применшує цінність наукової роботи.

8. Більшість графічних схем (наприклад Рис. 3.3, 3.8, 3.12, 5.2, 5.3, ...), які подані у розділах дисертації потребують роз'яснень, умовних позначень, експлікацій або якихось інших описів для розуміння їх суті.

9. Структура розділів дисертаційного дослідження є надто розлогою, що ускладнює сприйняття матеріалу.

10. Загальні висновки дисертаційного дослідження є дуже громіздкими та не конкретними, важко зрозуміти що саме автором зроблено особисто, складно збагнути результати його власної роботи та відчитати наукову новизну дослідження.

11. Архівні матеріали подані автором у додатках оформлені без посилань на відповідні джерела, натомість посилання на документи подані у загальному списку літератури без прив'язки до ілюстрацій.

12. Варта було б подані автором архівні креслення станцій та вокзалів проаналізувати, порівнявши їх із реалізаціями об'єктів та їх існуючим станом, а також подати своє бачення щодо збереження та сучасного використання цих унікальних історичних споруд.

13. Ілюстративний матеріал виконаний Ю. Рочняком у дисертації поданий без зазначення його авторства.

Зміст і результати дисертаційної роботи Рочняка Юрія Альфредовича «**Теоретичні основи формування архітектури залізничних вокзалів**», виконаної за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури, відповідають поставленій меті, є актуальними та мають практичне значення. Об'єкт, предмет та завдання роботи сформульовані коректно, наукова новизна заслуговує на

увагу. Робота є завершеною працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, щодо особливостей формування архітектури вокзалів в Україні та світі.

Робота відповідає вимогам пунктів 9 та 10 "Порядку присудження наукових ступенів" затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (зі змінами, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. №656), що висуваються до докторських дисертацій, а її автор - Рочняк Юрій Альфредович заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Доктор архітектури, доцент,
професор кафедри архітектури
та містобудування
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу

Лукомська З. В.

Підпис З. В. Лукомської засвідчую
Учений секретар ІФНТУНГ
17.12.2021 р.

Процюк В. Р.